

Kdy bylo léta Páně?

ORMOND EDWARDS

V loňském roce se často přetřásala otázka, zda bude přicházející rok 2000 skutečně rokem nového tisíciletí či nikoli. Z matematického hlediska byla odpověď snadná — rok 2000 je samozřejmě posledním rokem 20. století, a proto se přes veškerý rozruch ještě o nové tisíciletí nejedná.

Ale ve stínu nejrůznějších úvah a názorů, které se snažily s matematickým kalkulem polemizovat, zůstávala poněkud zajímavější otázka, totiž jak se to vlastně má s počátkem našeho letopočtu? Roky naší éry počítáme od narození Ježíše Krista, pokládaného v evropské civilizaci po dlouhá staletí za Božího Syna, který svým narozením přinesl zcela zásadní a nepřekonatelný zlom, spásu do vývoje celého světa i každého jednotlivého člověka. Jenomže o přesném datu jeho narození se samozřejmě nedochovaly žádné „vědecky průkazné“ záznamy. Ve starověku se evidence obyvatel v dnešním slova smyslu nevedla, lidé se rodili a umírali, aniž by se na to muselo vystavovat úřední potvrzení, a tak máme o Narození zachované zprávy jen v evangeliích a k tomu letmou zmínku o Ježíšovi u tehdejšího historika Josepha Flavia, která tam ovšem byla se vši pravděpodobností doplněna o něco později. V evangeliích zaujímá historické zařazení událostí spíše okrajové místo, důležitá je tam zvěst o Božím činu v Ježíši Kristu a datování má za úkol jen ukázat, že se tato událost stala v konkrétních pozemských dějinách, v tomto „našem“ čase. Víc není pro evangelisty a pro první křesťany nijak zvlášť důležité ani zajímavé.

When Was Anno Domini?

Ve snaze přinést odpověď na otázku po datu narození Krista, a tedy po okamžiku, od něhož se začal odvíjet náš letopočet, publikoval britský teolog a kněz Obce křesťanů Ormond Edwards výsledky svého dlouholetého výzkumu v útlé knize s názvem WHEN WAS ANNO DOMINI? (Kdy byl rok narození Páně?).

Knihu vydalo v loňském roce edinburghské nakladatelství Flonis Books a autor v úvodu uvádí jako cíl svého díla snahu přispět do tehdy probíhající diskuse o novém tisíciletí. Ale protože otázka po Kristově narození nezačíná ani nekončí s kalendářním přelomem tisíciletí, stojí tato kniha za přečtení bez ohledu na to, který rok se právě píše. Kromě toho autor na závěr dospívá k zajímavému řešení otázky, které století a tisíciletí to vlastně nyní (v roce 2000) máme. Přinášíme proto z Edwardsovy knihy několik ukázek.

Kalendáře

V první polovině knihy se mimo jiné pojednává o kalendářích a slavnostech, což představuje úvod do složité problematiky počítání času ve starověku. Existovaly různé kalendáře, vedle židovského například babylónský a samozřejmě i římský, a výchozí datum pro počítání roků se rovněž různilo.

Ve starověku neexistovalo žádné všeobecně přijaté počítání roků, které by bylo možné srovnat s naším systémem datování před Kristem a po Kristu. Historické události byly obvykle udávány vzhledem k roku panování současného vládcy, třeba „v patnáctém roce Tiberiově“, nebo vzhledem k datu nějaké jiné významné události, například k bitvě u Aktia, která přinesla počátek pro nové římské počítání času.

Tyto způsoby datování někdy přetrvaly i po smrti vládce. V případě Alexandrova generála Seleuka I. začíná první historická éra okupací Babylónu v roce 311 př. Kr. Poté, co mu po smrti Antigonově v bitvě u Ipsu roku 301 př. Kr. připadla celá Sýrie, zavedl Seleukos sýrsko-makedonský kalendář; přičemž nechal dát sýrským měsícům makedonské názvy. Když Seleukos zemřel, počítání roků jeho vlády pokračovalo jako seleukovská éra, začínající na podzim 312 př. Kr. podle sýrského počítání; nebo na jaře 411 př. Kr. podle babylónsko-židovského počítání. Jak jednotlivá města získávala nezávislost na seleukovském panství; zaváděla počítání let podle roku své nezávislosti. Ale i poté, co Pompeius svrhl Seleukovce a události začaly být oficiálně datovány vzhledem k římským císařům (a jejich předchůdcům), zůstávalo běžnou praxí udávat datum podle seleukovské éry.

Když Octavianus (Caesar Augustus) porazil 2. září 31 př. Kr. Antonia v bitvě u Aktia, začaly se následující události datovat podle této bitvy, a tak vznikla aktiánská éra.

Dvojitý čas

Problém však nepředstavuje jen velmi bohatý a někdy se prolínající systém mnoha kalendářů starověkého světa a zejména Palestiny, kde četné politické změny s sebou přinášely vždy nové způsoby datování událostí. I samotné pojetí času mohlo být různé, a právě v židovství se setkáváme s rozlišováním dvou způsobů plynutí času.

Judaismus v sobě zrodil hluboký zájem o historii, kterým se odlišoval od ostatních náboženství. Jiné národy uctívaly zjevení Boha v přírodě, ale Židé ctili Boha projevujícího se v dějinách svého lidu. Tento důraz na zjevení v dějinách přináší nový prvek, který v ranějších náboženstvích nenacházíme.

Oscar Culman rozlišuje ve své známé studii Kristus a čas mezi „lineárním“ a „cyklickým“ časem. Lineární tok času je spojen s pojmy jako vývoj či pokrok a tento způsob plynutí času naprosto převládá v biblických dějinách. Uvedené rozlišování různého chápání času má smysl, neboť nám osvětluje progresivní povahu judaismu a křesťanství. Bylo by však chybné, kdybychom dospěli k závěru, že cyklický prvek času zde není důležitý. Naopak, řád židovské bohoslužby a cesta křesťanského vykoupení vedou cyklem svátků náboženského roku. V rytmu sedmidenního týdne můžeme zahlédnout mojíšovský rámec stvoření, stejně jako v něm křesťanství znovuprožívá události svatého týdne. Judaismus a křesťanství tak jasně rozlišují mezi panstvím císaře a královstvím Božím.

(...) Výsledky nových výzkumů publikované v roce 1954 umožnily významnému badateli v oblasti biblistiky J. Schaumbergovi, aby odstranil mnohé mylné představy a nejistoty. Schaumberg ukázal, že autor První knihy Makabejských používal dvou kalendářů: pro všechny náboženské a vnitřní události židovského chrámového kalendáře, jehož nový rok začínal na jaře, a helénistického či občanského kalendáře pro politické a vnější události. Chrámový kalendář probíhal paralelně s babylónskou seleukovskou érou a rovněž počítal roky od babylónského počátečního data na jaře 311 př. Kr. Zásadní je ta skutečnost, že občanský rok (s podzimním Novým rokem) začínal zhruba o šest měsíců dříve než odpovídající chrámový rok. Proto probíhal občanský rok paralelně s Antiochovým sýrsko-makedonským rokem, který svůj začátek počítal od sýrské epochy seleukovské éry na podzim 312 př. Kr. Správné stanovení data proto vyžaduje správné rozeznání náboženského či občanského kalendáře použitého při datování.

Svátky

Pro porozumění židovskému kalendáři je rovněž důležité zabývat se židovskými svátky. Ty tvořily v běhu ročních období cyklus se zastaveními při jednotlivých významných dnech a obdobích. Každý Žid měl za povinnost, pokud to pro něj bylo jen trochu možné, navštívit Jeruzalém u příležitosti tří každoročních poutních slavností, přičemž všechny tyto tři slavnosti byly spojeny s oslavami sklizně. Nejprve zde byl svátek nekvašených chlebů (pascha, přesnice, židovské velikonoce), který připadal na zahájení jarní sklizně ječmene. Sedm týdnů po začátku sklizně ječmene začínaly letnice, spojené se sklizní pšenice. Třetím svátkem byla podzimní slavnost stánků, která se týkala celoroční sklizně a zejména vinobraní.

Nisan, první měsíc chrámového roku, byl měsícem slavnosti nekvašených chlebů, jejíž součástí byla slavnost Velikonoc. Nisan začínal zvláštním obřadem, narozdíl od obvyklého posvěcování nového měsíce troubením na trubky. Desátého nisanu byla do Chrámu přiváděna obětní zvířata (den Očištění Chrámu). Víme, že dnem Ukřižování byl pátek (den přípravy na sobotu, Mk 15,42) a současně den před velikonoce (den přípravy na paschu, J 19,14), což je 14. nisan. Když připadl velikonoční svátek na sobotu, která byla sama osobě velkým a svatým dnem, zvířata ke každodenní večerní zápalné oběti byla porážena ve 12.30 a předkládána k oběti ve 13.30, čili ještě v pátek. Potom bylo poráženo velké množství velikonočních beránků.

Herodes Veliký

Důležitou — a velmi problematickou — postavou židovských dějin, a pro nás zejména dějin novozákonních, je Herodes Veliký. Patřil k rodině palestinských vládařů idumejského původu a nad Židy vládl z milosti Římanů pomocí mnoha vražd i dalších násilných činů. Za jeho vlády se mimo jiné uskutečnila velkolepá přestavba jeruzalémského Chrámu.

V Novém zákoně je Herodes zobrazen jako protiklad nového lidství ztělesněného Ježíšem. Matoušovo evangelium popisuje, jak byli mudrci ve snu varováni, aby se nevraceli k Herodovi, a jak poté král přikázal povraždit všechny děti v Betlémě mladší dvou let. Herodova dobře zaznamenaná zuřivost a strach ze ztráty trůnu se spojily v tomto pokusu zahubit očekávané královské dítě.

Mezi novozákonními badateli se zájem o Heroda soustřeďuje na přesné datování jeho vlády a úmrtí a vztah těchto dvou údajů k příběhům o Narození. Přesnost rozvláčných zpráv Josepha Flavia není vždy spolehlivá. Ale užitečné údaje můžeme získat i z jiných zdrojů. (...)

Pro zkoumání chronologie vlády Heroda Velikého je zásadní věcí otázka, zda máme Heroda pokládat za helénistického, nebo za izraelského krále. Herodovi předchůdci jako velekněží počítali svou vládu od jarního Nového roku, ale Herodes takovéto židovské pověření postrádal a králem ho jmenoval římský senát. Římané nepochybně počítali dobu vlády Heroda od civilního podzimního Nového roku 40 př Kr. a stejně tak činil jistě i sám Herodes.

Podle tvrzení Josepha Flavia začal Herodes s obléháním Jeruzaléma, když na konci třetího roku jeho vlády ustaly zimní bouře (na jaře r. 37př Kr.). Josephus tak antedatuje Herodovu vládu vzhledem k židovskému chrámovému Novému roku, který začal na jaře 40 př Kr., jako by již v té době byl legitimním židovským králem.

Následkem toho připadá podle Josephovy chronologie pád Jeruzaléma na čtvrtý rok Herodovy vlády (červenec 37 př Kr.), zatímco podle helénistického počítání od občanského Nového roku na podzim roku 40 př Kr. by Jeruzalém padl ve třetím roce Herodovy vlády, který připadal na roky 38—37 př Kr. Podle mincí; které nechal razit

na počest svého vítězství a na nichž čteme nápis Rok 3, je potvrzeno, že Herodes sám používal římského způsobu, a proto počítal léta své královské vlády od podzimu roku 40 př. Kr. A protože Josephus počítal roky Herodovy vlády od jara 40 př. Kr., liší se jeho herodovská chronologie o jeden rok od Herodova vlastního datování použitého při ražbě mincí.

Dva Mesiášové

Při hledání data Narození jsou samozřejmě nejdůležitější zprávy, které se nám dochovaly přímo v evangeliích. Hlubší porozumění evangelijním záznamům umožnil objev rukopisů u Mrtvého moře v Kumránu roku 1947, které byly náboženskou knihovnou židovského společenství esejců. Tyto rukopisy potvrzují existenci předkřesťanského očekávání nikoli jednoho, ale dvou Mesiášů — jednoho královského a druhého kněžského — a rovněž očekávání příchodu proroka.

Rukopisy zmiňují královskou postavu, která se klaní před kněžským mesiášem na mesiášské hostině. Narození u Matouše se nepochybně týká královského mesiáše. Matoušův majestátní Immanuel z Betléma představoval královského předchůdce kněžského mesiáše a Jan Křtitel očekávaného proroka, jehož narození bylo zvěstováno. Ježíš z Nazaretu (jehož narození zaznamenal Lukáš) odpovídá kněžskému mesiáši. (...)

Citáty starozákonních mesiášských proroctví v Novém zákoně nemohou čtenáře zmást. Tyto mesiášské konotace byly většinou rozpoznány až po Vzkříšení. Jak cizí byly takové interpretace soudobému judaismu, do- svědčuje chování Ježíšových učedníků i jeho odpůrců (například jejich reakce na zmínky o Kristově smrti a vzkříšení). Neexistuje žádný důkaz, že Mesiášovo utrpení bylo očekáváno.

V průběhu prvních křesťanských století byly v textu Písma pečlivě hledány narážky na příchod mesiáše či více mesiášských postav. Duch mesianismu byl v judaismu hluboce zakořeněn a svůj plný výraz našel v makabejském povstání (166—164 před Kristem) s jeho vizí pravého proroka, který má přijít (1 Mak 14,41), a ustanovením prozatímního velekněžského úřadu, vycházejícího z Makabejského (Hasmoneovského) rodu. Naděje na vzkříšení vyvstává v Druhé knize Makabejských, což ukazuje na významný vývoj. Rovněž Kniha Danielova, jejíž sepsání se klade do doby makabejského povstání (druhé století před Kristem), měla významný vliv na vytváření mesiášských očekávání.

Postava mesiášského krále je v živějších barvách a ostřejších rysech vykreslena v Žalmech Šalomounových, které pocházejí nejpravděpodobněji z časů Pompeiových (63-48 před Kristem). Básníková touha po davidovském králi je obzvláště živá, neboť Jeruzalém v jeho době upadl pod pohanskou nadvládu Římanů a v dynastii Hasmoneovců nebylo možné vkládat žádné budoucí naděje. Autor Žalmů Šalomounových proto doufá, že Bůh sám vyzdvihne krále zrodu Davidova, aby vládl nad Izraelem. Rovněž nacházíme důkaz o mesiášských očekáváních za vlády Heroda Velikého, a to u Josepha Flavia. (...)

Není těžké vidět, že narození u Matouše odpovídá očekáváním královského mesiáše. Je to kněžský mesiáš, který se zdá v evangeliích chybět, ačkoli Kristus je vypořádán jako velekněz v Dopisu Židům a méně zřetelně pak v knize Zjevení. Ke zcela odlišnému závěru však dospěl po důkladném zkoumání G. Friedrich. Podle jeho názoru je v evangelijních zprávách centrální myšlenkou právě Ježíšova kněžská funkce, i když není přímo vyslovena. (...) Dále říká, že původně byl Ježíš pokládán výhradně za velekněze a jako takový uctíván. (...)

Jak se tedy tradice dvou mesiášů opět spojila v postavě jednoho Ježíše, který zemřel na kříži? Zakladatel antroposofie Rudolf Steiner přišel s vysvětlením založeném na zásadních rozdílech ve zprávách o narození u Matouše a Lukáše.

Dva příběhy o narození nám představují dvě odlišné děti. A to pokud jde o prostředí; do něhož se narodily, o jejich rodokmeny i povahy. Matoušův Josef byl královského původu a žil v Betlémě. Tato rodina uprchla do Egypta, aby unikla Herodovu vraždění. Ježíš Immanuel byl bystré dítě s hlubokou vnitřní moudrostí. Dítě Lukášova evangelia bylo jediným dítětem Josefa z Nazaretu, které se kvůli sčítání obyvatel narodilo v Betlémě a brzy po narození se rodina vrátila zpět do Nazaretu.

Po návratu z Egypta se matoušovská rodina usídlila v Nazaretu, kde již žila lukášovská rodina a obě tyto rodiny se spřátelily. Když bylo lukášovskému Ježíši dvanáct let, vzali ho rodiče do Chrámu v Jeruzalémě. VLukášově evangeliu čteme, jak se Ježíš na tři dny ztratila rodiče jej našli rozmoučujícího se zákoníky v Chrámu. Toto dítě bylo dosud tiché a spíše zádumčivé povahy. A nyní se stalo, jako by se duch matoušovského Ježíše přenesl do mladšího z dětí; ve kterém se tak sjednotily královská a kněžská role. Královské dítě Matoušova evangelia brzy zemřelo, aby tak druhé dítě mohlo vykonat své božské určení. Je to tedy lukášovský Ježíš, který bude rozpoznán a pokřtěn Janem, aby se tak v jedné osobě shromáždily všechny tři role kněze, krále a proroka, začne působit na veřejnosti, bude odsouzen a zemře na kříži.

Mudrci a královská hvězda

Herodes byl vylekán příjezdem mudrců, protože jeho zpravodajská služba by měla něco tak neobvyklého jako narození možného davidovského uchazeče o královský trůn ohlásit. Josephus popisuje zatmění měsíce dne 10. ledna roku 1 př. Kr., které ohlašovalo Herodovu smrt a předcházející nepokoje v Chrámu. Referují Matouš a Josephus o stejné události? — Pak by mohla existovat souvislost mezi betlémským masakrem a nepokoji v Chrámu. Vezmeme-li v úvahu datum zatmění měsíce, můžeme za datum matoušovského narození pokládat 6. leden. U Matouše se jedná o královského mesiáše, neboť mudrci se ptají: „Kde je ten právě narozený král Židů? Viděli jsme na východě jeho hvězdu...“ Hvězdou je míněn Jupiter, který vykonal několik let před Narozením trojitou konjunkci se Saturnem a ve chvíli Narození se ocitl v královském znamení Lva.

Abychom porozuměli významu konjunkce Saturn-Jupiter ve starověkém myšlení; musíme prozkoumat mytologickou a kosmickou důležitost těchto dvou nebeských postav. Ve starověku Saturn a Jupiter představovali božského Otce a Syna.

V tomto obraze nacházíme další prvek, který však osvětluje ještě jasněji důvod, proč jsou tyto planetární jevy tak významné. Bůh Izraele Jahve by/od nejstarších období ztotožňován s otcovským bohem Kenaánu a Fénicie zvaným El. Od bejrútského kněze Sanchuniathona, který nám zanechal nesmírně cennou zprávu o kenaánském náboženství; víme, že El byl bohem planety Saturn, stejně jako Kronos u Řeků. V řeckém náboženství ovšem Kronos svrhl z trůnu jeho syn Zeus, který se projevuje v planetě Jupiteru. Paralelou v kenaánském náboženství je příběh o soupeření mezi Elem a Baalem. (...) Konjunkce Saturnu a Jupiteru pak značí předání moci z jednoho planetárního boha na druhého. (...)

V židovské teologii zůstává El či Jahve stále svrchovaným vládcem a přenesení moci symbolizované opakující se planetární konjunkcí znamená něco jiného: Jahve dává svému Mesiáši část své moci a svrchovanosti, takže Mesiáš může porazit hříšné mocnosti, které vládou nad zemí; svrhnout je, aby byly potrestány, a na jejich místo vyzdvihnout spravedlivé. Planeta Saturn v tomto kosmickém dramatu představuje

Jahveho, zatímco planeta Jupiter (hebrejsky Sedek — spravedlnost) představuje jeho „syna“, Mesiáše. (...)

Mesiášská planeta Jupiter prochází znamením Lva (královského Mesiáše) každých dvanáct let. Na základě pohybu této planety můžeme datovat příjezd mudrců do Jeruzaléma do období mezi 24. prosincem roku 2 př. Kr. a 3. lednem roku 1 př. Kr.

Lukášovo evangelium.

Narození v evangeliu podle Lukáše má zcela jinou náladu než u Matouše. Není zde žádná zmínka o masakru, chybí zde tíživá atmosféra strachu posledních Herodových dnů, nedochází k žádné reakci ze strany oficiálních míst. Z toho jasně vyplývá, že tyran musel být již mrtev a že tedy Jan a Ježíš se u Lukáše museli narodit až po Herodově smrti.

Podle údajů o předpovědi narození Jana Křtitele — jeho otec Zachariáš byl knězem z oddílu Abiova a Janovo narození mu bylo zvěstováno, když měl jeho oddíl službu v Chrámu — můžeme odvodit, kdy k této události došlo.

Víme, že první kněžský oddíl Jójaríbův měl službu 9. ábu (6. srpna) roku 70 po Kr., když byl Chrám zničen Římany. (...) Každý oddíl sloužil dvakrát do roka po jednom týdnu, kromě společné služby všech oddílů při třech poutních slavnostech. Abiův oddíl měl sloužit při Novém roce 70 po Kr. Předpokládáme-li, že stejné schéma se opakovalo každým rokem, pak by měl Zachariáš službu rovněž na podzimní Nový rok 2 př. Kr. Lukáš nás informuje, že ve chvíli, kdy Zachariáš vykonával oběť bylo v Chrámu přítomno velké množství lidí; z čehož s velkou pravděpodobností vyplývá, že se nejednalo o obyčejný den. Takovým zvláštním dnem byl 1. tišrí (1. říjen) roku 2 př. Kr. Janovo narození by pak následovalo o devět měsíců později, okolo 9. ábu (30. června) roku 1 př. Kr.

Soupis lidu

Dalším důležitým evangelijním údajem, který nám může být nápomocen při datování Narození, je soupis lidu u Lukáše. Ale právě tento údaj přináší historikům velké obtíže.

Můžeme zde rozeznat pět problémů:

1) Z historie se nám nedochoval žádný další záznam o všeobecném sčítání lidu v římské říši za časů Augustových.

2) Při římském soupisu obyvatel by Josef nemusel cestovat do Betléma a Mana by ho nemusela doprovázet.

3) Římský soupis obyvatel v Palestině by se nemohl konat za Herodových časů.

4) Josephus Flavius neví nic o římském soupisu lidu v Palestině za časů Herodových, naopak hovoří o soupisu, který se konal v letech 6—7 po Kr., jako o něčem novém a dosud neslychaném.

5) Soupis za Quirinia by se nemohl konat v době Herodově, neboť Quirinius nebyl během Herodova života vládcem Sýrie.

F Heichelheim vylučuje možnost, že by Lukáš umístil chybně narození do souvislosti se soupisem lidu. Lukáš psal evangelium v prvním století; jen přibližně jednu generaci po životě Kristově, a proto by mu nekřesťané i křesťané z okolí Betléma a rovněž Ježíšova rodina, která tam žila, dokázali nesprávnost jeho slov nebo ho opravili. Za Quirinia se sice nekonal žádný soupis, ale „všeobecně se zapomíná na skutečnost, že polovina až dvě třetiny Herodova království byly jeho

soukromým panstvím, a proto musel být v těchto oblastech po jeho smrti proveden soupis obyvatel, aby se usnadnilo vybírání daní z hlavy a z pozemků, které náležely přímo králi.“ (...)

Lukáš umísťuje zvěstování Ježíšova narození šest (lunárních) měsíců po zvěstování narození Jana Křtitele, tedy k 26. březnu př Kr. (Lk 1,26). Z toho bylo ve starověku vypočítáno datum Narození; které mělo následovat po uplynutí deseti siderických měsíců (273 dní), ke dni 25. prosince roku 1 př Kr.

Ježíšův křest

Janovo vystoupení v patnáctém roce vlády Tíbeniovy souvisí s úsilím esejců o dosažení duchovní dokonalosti v samotě pouště. Jan začal kázat pravděpodobně v podzimním období, když ustala letní vedra, a jeho publikum sestávalo především z vojáků a výběřčích daní. Příčinou tohoto shromáždění bylo zřejmě vyjadřování lítosti v době před svátkem Dne smíření, které se provádělo rituálním odhazováním částí oděvu do vody. Lidé se tak symbolicky zbavovali svých hříchů. Podle údaje o noku vlády císaře datujeme Janovo vystoupení na předvečer občanského Nového roku 8. října r. 28 po Kr. Datum Ježíšova křtu se udává na základě tradice jako 6. ledna. Dionysius Exiguus (cca 500—560 po Kr.) píše: a od křtu Ježíše Krista počítají se dva roky a devadesát dnů, což jest 820 dnů...“ Počítáme-li dopředu dny od 6. ledna, dojdeme k datu 5. dubna, které lze snadno ztotožnit s 5. dubnem roku 33 po Kr., s datem Vzkříšení. Když od tohoto data Vzkříšení odpočítáme zpět dva roky a devadesát dnů (820 dnů), můžeme tak datovat Ježíšův křest na 6. ledna roku 31 po Kr. Je pozoruhodné, že když od tohoto data odpočítáme dalších 820 dnů, ocitneme se u data počátku Janova vystoupení (8. října roku 28 po Kr.). (...)

Nejstarší tradici datování Ježíšova křtu k 6. lednu nacházíme u Klémenta Alexandrijského (přibližně 150 - 215), který píše: „Následovníci Basileida (jeden z gnostických směrů) konají v den jeho křtu slavnost a tráví předcházející noc předcítáním. A říkají; že k tomu došlo v patnáctém roce Tiberia Caesara, v patnáctém dni měsíce tubi, zatímco jiní říkají; že se tak stalo v jedenáctém dni stejného měsíce (což je 6. či 10. ledna).“

Ačkoli ses tím ve starověkých záznamech nikdy přímo nesečkáme, přesto se zdá že existovaly dvě tradice, které probleskují u mnoha raně křesťanských spisovatelů. Předně byl křest spojován s datem Narození připadajícím podle východní tradice na 6. leden. A pak bylo Ukřižování spojeno se dnem Zvěstování; podle západní tradice s 25. březnem.

Ježíšovo působení a Ukřižování

Hlavní, událost pro chronologii Ježíšova života představuje Ukřižování. Dnešní bibličtí badatelé pokládají za dvě možná data noky 30 a 33 po Kr. Při použití běžných postupů závisí výsledek na tom, podle jakého počítání času datujeme patnáctý rok vlády Tíbeniovy a jakou délku Ježíšova veřejného působení předpokládáme.

Jan zmiňuje v průběhu Ježíšova veřejného působení troje velikonoce, přičemž první z nich mohly připadnout — podle toho, jaký kalendář k výpočtům použijeme — na roky 29, 30 či 31 po Kr. Pokud bychom neměli omezit Ježíšovo působení na jediný rok v letech 29—30 po Kr., pak není možné, aby k Ukřižování došlo již v roce 30 po Kr.

Podle časových údajů v samotných evangeliích můžeme stanovit délku Ježíšova působení na období přibližně dvaceti sedmi měsíců, které se rozpadá na tři samostatné úseky zhruba po devíti měsících: tzv. období tichého působení; učitelské služby a období Proměnění.

Tiché působení zahrnuje období přibližně osmi či devíti měsíců následující po křtu v Jordánu a patří do něj pokušení na poušti, povolání učedníků, svatba v Káni a vyčištění Chrámu. Ježíšovo tiché působení končí uvězněním Jana Křtitele. Druhé období, učitelské služby, začíná u Lukáše příběhem o tom, jak Ježíš kázal v den sobotní v nazaretské synagóze na text Iz 61,1—2. Přitom je docela dobře možné, že tento text tvořil část celého cyklu čtení a lze ho umístit na konec židovského měsíce tišrí, či na začátek měsíce marchešvánu. Podle toho by bylo možné datovat počátek Ježíšovy učitelské služby na sobotu po slavnosti stánků (21.-28. září roku 31 po Kr.), která připadá na 30. tišrí (6. říjen roku 31 po Kr.). Pro třetí období, Proměnění, zachovala tradice dvě možná data, odpovídající našemu 14. červenci a 6. srpnu. Obě tato data jsou spojena s pádem Jeruzaléma, přičemž k prvnímu došlo roku 587 př. Kr. a druhé označuje zkázu Chrámu v roce 70 po Kr. Zdá se být pravděpodobné, že první křesťané viděli vypálení Chrámu jako obraz Proměnění. Chrám byl zničen 9. ábu, čili 6. srpna roku 70 po Kr., a jestliže vezmeme jako rok Proměnění rok 32 po Kr, připadne 9. áb, stejně jako v roce 70, na 6. srpen.

K Ukřižování došlo za vlády prokurátora Pontia Piláta, kterého evangelijní zprávy líčí nikoli ve zcela nesympatickém světle jako člověka sice slabého, ale snažícího se být spravedlivým. Přesto jev jiném soudobém záznamu naopak popisován jako provokativní antisemita, jako neúprosný a neobměkčitelný vládce. Možné řešení nabízí skutečnost, že Piláta na jeho místo dosadil Seianus, skutečný vládce z doby císaře Tiberia, který byl znám svým silným protižidovským smýšlením. Když Seianus 18. října roku 31 po Kr. zemřel, Pilát už nemusel jednat protižidovsky. Z toho plyne datování Pilátova soudu na rok 33 spíše než na rok 30 po Kr.

Dalším údajem pro nás mohou být slova apoštola Petra, citujícího po seslání Ducha svatého na Letnice proroka Joela: „Slunce se změní v temnotu a měsíc v krev, než přijde den Páně, ten velký a slavný den.“ První část citátu odkazuje ke třem hodinám temnoty v den Ukřižování. Z druhého údaje můžeme usuzovat, že ve stejný den došlo k zatmění měsíce, což je astronomicky nemožný jev. Jako jiná možnost se proto jeví tma způsobená větrnou pouštní smršťí zvanou chamsín.

Při Ukřižování se slunce zahalilo tmou. Jelikož tato temnota trvala pouze tři hodiny, musel ve chvíli zemětřesení které okolo třetí hodiny odpoledne, v okamžiku Kristovy smrti (Mt 27, 51) roztrhlo chrámovou oponu, zavanout čerstvý vítr, který vyčistil těžké ovzduší

Z těchto důvodů můžeme přijmout jako skutečnost, že Petro letnicích citoval Joela v souvislosti s velikonočním zatměním měsíce při Ukřižování. Poprvé se tak nyní dostáváme k pozitivnímu stanovení data Ukřižování: Pontius Pilát byl prokurátorem v Judeji mezi roky 26 a 36 po Kr. a k zatmění měsíce o velikonočních došlo pouze v noci z pátku na sobotu dne 15. nisanu, čili z 3. na 4. dubna roku 33 po Kr. (...)

Nyní můžeme shrnout základní údaje a jejich argumenty, které vedou k určení data Ukřižování

- 1) K Ukřižování došlo v den přípravy na velikonoce — 14. nisanu (J 19,14).
- 2) K Ukřižování došlo v den přípravy na sobotu — 14. nisanu (J 19,31)
- 3) Pontius Pilát byl v Judeji prokurátorem mezi roky 26 a 36 po Kr. (Josephus a datování ražby mincí).
- 4) V době Pilátova správcovství vyhovují bodům 1 a 2 pouze šestnáctý a devatenáctý rok Tiberiovy vlády (roky 30 a 33 po Kr.).
- 5) Protože Jan zmiňuje v průběhu Ježíšova působení troje velikonoce a první možné z nich připadají na 15. rok Tiberiovy vlády, zůstává jako rok Ukřižování pouze 19. Tiberiův rok.

Z tohoto rozboru nám vychází jako jediné možné datum Ukřižování 14. nisan (3. duben) roku 33 po Kr.

Postupujeme-li zpět od data Ukřižování dojdeme přibližně o 27 měsíců dříve ke křtu v Jordánu v měsíci tébétu (lednu) roku 31 po Kr. Lukáš nám říká, že Ježíšovi bylo „asi třicet let“, když začal veřejně působit (3,23), z čehož vyplývá, že datum narození Ježíše Nazaretského bylo blízké roku 1 po Kr.

Závěrem

Vezmeme-li v úvahu všechny údaje, můžeme určit, že Herodes zemřel v roce 1 př. Kr., pravděpodobně 28. ledna. Z toho pak plynou důsledky pro datování dvou různých zpráv o Narození u Matouše a u Lukáše.

Matoušovo a Lukášovo evangelium obsahují tři příběhy o zvěstování a odpovídající tři příběhy o narození. Narození u Matouše, které se nepochybně týká královského dítěte, odpovídá východní tradici uvádějící datum 6. ledna, což se shoduje s klaněním mudrců a následujícím vražděním neviňátek. Došlo k němu ještě za života Herodova, před jeho smrtí na počátku roku 1 př. Kr. Avšak pozdější datum, 25. prosince roku 1 po Kr., které se shoduje se západní Tradic, můžeme vzhledem k Lukášově příběhu o narození Ježíše Nazaretského ponechat na dobu po Herodově smrti. K Ježíšovu narození by tak došlo šest lunárních měsíců po narození Jana Křtitele.

Při snaze objasnit tato tři narození musíme věnovat pozornost tradičním mesiášským očekáváním, která počítala se třemi jednotlivci — s královským mesiášem, s prorokem a s kněžským mesiášem. Tato očekávání nám dokládají nálezy svitku od Mrtvého moře, které byly náboženskými spisy řádu esejců.

Až do chvíle křtu Ježíše Nazaretského (o jehož narození vypráví Lukáš) byly všechny tři mesiášské postavy v jistém smyslu předchůdci Ježíše Krista. Pak se při křtu v Jordánu všechny tři mesiášské role přenesly na ústřední postavu Ježíše z

Nazaretu. „Toto je můj milovaný syn, v němž sám sebe zjevují.“ (Mt 3,17) Tajemství Vtělení spočívá ve způsobu, jak se tyto tři role, nejprve spojené se třemi jedinci, přenesly na jedinou a jedinečnou osobu Ježíše Nazaretského.

Na základě historických, biblických a astronomických výzkumů můžeme dojít k opodstatněnému závěru, že narození Ježíše Nazaretského s jistotou připadá na rok 1 př Kr. A jelikož skutečné datum narození Ježíše je rok 1 př Kr. a nikoli 1 po Kr., můžeme být potěšeni a spokojeni s načasováním oslav prvního roku třetího tisíciletí: totiž roku 2000.

Připravil a ukázky přeložil Pavel Toman